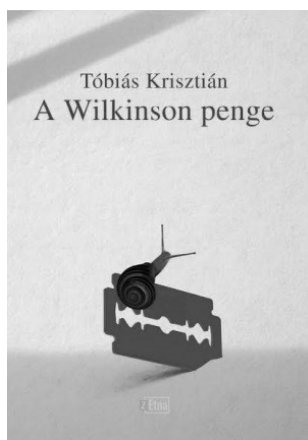

SZUTORISZ SZABOLCS BENCE

Úgy idegen, hogy közénk való

TÓBIÁS KRISZTIÁN: A WILKINSON PENGE

zETNA Kiadó
Zenta, 2017
66 oldal

”

Ha a borítóterv direktsége és túlzásai kapcsán lehetnek is fenntartásaink, Tóbiás Krisztián negyedik kötete mind a külső formajegyeket, mind a tartalmat tekintve eleget tesz a címének: a vékonynak tűnő, acélszürke kötet versanyaga szenvelgés nélkül vág bele a felsejülő délvidéki emlékezet húzába, élesen boncolgatja az idő természetét, mi több, annyi eredendő titokzatosságot vegyít magába, amennyit egy kétszer ilyen vastag kötet is megirigyelne.

Nosztalgikus nekiiramodások, gyermeki és olykor mesés perspektíva, ismétlések és témavariációk, merész képzettársítások, filozófiai futamok és matematikai megközelítések, mindez belefér a versnyelv által kijelölt széles tartományba. Annál is inkább, hiszen egy felhívással, önmagához (is) intézett kérdéssel indít az első, *Kontrasztanyag* elnevezésű ciklus – vagy ahogyan azt a kötet szerkesztője, Lanczkor Gábor definiálja az utószóban, versegység –: megoldható-e, hogy idegenséget fecskendezzünk a versbe, és ha igen, mi fog történni utána? A kilöködés és elegyedés vegytani problematizálása a kötet motorjának alapjárata. Nincs ebben persze semmi új: a szépirodalmitól eltérő nyelvi regiszterek elemeinek bemozgatása, ugyanúgy, mint a letűnő stílusirányzatok újrahaznosítása folyamatosan, sőt, egyre gyorsabb tempóban uralja a nyelvkereső kezdeményezéseket. Ilyen értelemben pedig ez az egyszerű és kissé banálisan provokatív („a versből lehet-e székletmintát venni”) gesztus a megszólaló részéről nem akar mást, mint felhívni a figyelmet a választott médium nyelvi összetételének anomáliáira.

Másrészről viszont az idegenség mibenléte tárgyaltan marad, nem lekötött molekula. Arról, hogy miben fogható meg az említett idegenség, nem esik szó. Ha nagyon találgatni akarnánk, azt mondhatnánk, hogy az olyan sorokban, mint: „tycho brahe temérdek füzetet teleírt/ csillagkoordinátákkal/ mint egy megszállott/ úgy kellene nekem is lejegyez-

ni téged" (*A Wilkinson penge*). Az ilyen jellegű, természettudományos vagy csillagászati kutatásokra való hivatkozásokban látszólag élvezettel tobzódik az elbeszélő én, mégsem veti el a sulykot, sem „descartes”, sem „minkowski”, sem „fibonacci” emlegetése nem válik rágós tananyagká, művészetfilozófiai fejtegetéssé. Sőt, demisztifikálja is valamelyest őket (erre utal a nevek kisbetűs írásmódja is); nem előadja, hanem meséli, és közérthető kontextusba helyezi azokat az olvasóknak. Így lesz az aranymetszési arányoknak helye a fonnyadt káposztalevelek között szaporodó csigakonglomerátumban (*Párhuzamos rendszerek*), és ekképpen jöhet a „galilei-rendszer” segítségül egy szerelmi kapcsolat képletezéséhez (*Párhuzamos rendszerek*), mintegy Petri *Sci-fi szerelem* című versének hommage-aként.

Az összefüggések újrarendezett struktúrája ugyanakkor nem biztosíték, sokkal inkább lehetőség – „a reggel úgyis a minden/ átértelmezéséről szól” (*Párhuzamos rendszerek*) – a múlt, a személyes tapasztalatok közvetítésére, hiszen a versek tudományos érintettsége épp azt hivatott tisztázni, hogy bár a világ erőhatásainak való alávetttségében az ember tehetetlennek mutatkozik, a poétikai építkező hajlam és variabilitás képes az elmondhatóság számára új alternatívákat nyitni. Nem meglepő tehát az sem, hogy az olyan feltételes szerkezetek, mint a „jól mutatott volna a gyűjteményemben/ egy igazi gyíkfarak” (*Gerinchúr*), vagy a „milyen szép is lenne/ ha a színek nem egyforma sebességgel/ terjednének” (*Párhuzamos rendszerek*), látomásos bizakodásuk útján egyszerre teszik vonzóvá és titokzatosá ezeket a ritmumosan „dadogó” versetűöket.

Vagy hagy ne mondjam, emberivé. Hiszen amikor már azt hinnénk, hogy ez a távolságtartó nosztalgia a jelenetek köré egy jobbra derűs, sejtelmes aurát rajzolt, és segített az olvasónak a stilizált világgképéből való kiszakadásban, felvillannak a háború képei, melyekben a feltételesség egyáltalán nem gyönyörködtető: „nálunk sokáig puskaporszagú volt a levegő/ nálunk ha lenne/ biztos megennék a rénszarvast is” (*Enyészpont*). Áramszünet, éhezés, általában véve a háborús körülményeknek való kiszolgáltatottság újra és újra felsajlik a versek rétegei alól, plasztikusan, csupaszon, mégis gondolatilag elvonatkoztatva a háború tényétől, és mintegy átironizálva: „Kalciumhiányos kisgyerekek/ eszegetik a csirkeszart az udvaron”, és próbálják mosolyogva „visszanöveszteni maguk köré/ a papírvékony tojáshéjat” (*Gerinchúr*).

Az a tapasztalat pedig, ahogyan „a katódcsővek/ bonyolult rendszere/ leegyszerűsített mindent” a háború idején, az elbeszélő attitűd szempontjából különösen mérvadó. Ebben figyelhető meg ugyanis legerőteljesebben a beszédmintának az a kettőssége, amely a mediatisztaltságban való csalódottság útján egyszerre hordozza magában a pontos megnyilatkozás lehetetlenségének – „rég le kellett volna írnom/ ha tudnék olyan betűket írni” (*Gerinchúr*) – és a feladat terhe alól való felszabadulás lehetőségének érzetét: „leredukálódott minden/ a leg-
elemibb létezési szintre/ hogy utána/ mi magunk töltjük fel [...] / színekkel” (*Enyészpont*).

Jóllehet ez a nyelvi szabadság kevés esetben, de súrolja a közhelyességet is – „mindig ugyanoda lyukadunk ki/ a körhinta tengelye körül/ körbe-körbe/ és bármily furcsa is/ egyedül/ a láncainkban bízhatunk” (*Enyészpont*) –, máskülönben viszont ismétlődően bizonyítja, hogy van az éber megfigyelésnek és kísérletező kedvnek olyan elegye, amely feszes költészetet eredményez. *A Wilkinson penge* képgazdag, ritka madár. Javasolom, tarts egyet otthon.